

УДК 616-036.82+364-786]-057.36

ОСОБЛИВОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Бугайчук С.О., здобувач спеціальності

223 «Медсестринство» освітнього ступеню магістр

*Науковий керівник: кандидат медичних наук, доцент Гришук С.М.
Житомирський медичний інститут Житомирської обласної ради*

FEATURES OF REHABILITATION OF COMBAT PARTICIPANTS

Bugaychuk S.O., Hryshchuk S.M.

Zhytomyr Medical Institute of Zhytomyr Regional Council

Abstract. *The article analyzes the features of rehabilitation of combatants. The main types of rehabilitation, their purpose and implementation features are determined. The main consequences of a physical and mental nature that develop among combatants as a result of the impact of military actions are identified. The regulatory framework that regulates the issues of rehabilitation and rehabilitative rehabilitation of combatants and war veterans, which is systematically improved in accordance with modern requirements, is analyzed.*

Key words: *rehabilitation, combatants, physical health, mental health, war.*

Актуальність проблеми. Процес реабілітації учасників бойових дій охоплює широкий спектр заходів, які спрямовані на відновлення фізичного, психологічного, соціального та професійного стану осіб, які брали участь у бойових діях. В Україні це особливо актуально у зв'язку з повномасштабною війною з росією, яка триває донині [1, с.40]. Звільнення військовослужбовців із збройних сил - це не закінчення випробувань війною, а нова фаза у власному цивільному житті учасників бойових дій, ветеранів, адже бойовий досвід є одним з вагомих факторів ризику розвитку психофізичних порушень, що потребує реалізації процесу реабілітації [6, с.73].

Мета дослідження. Проаналізувати особливості реабілітації учасників бойових дій в сучасних умовах.

Матеріали та методи. Використано бібліосемантичний метод (з метою аналізу теоретичного матеріалу) та метод системного аналізу та логічного узагальнення (з метою узагальнення результатів теоретичного дослідження).

Результати та їх обговорення. На сьогоднішній день проведення реабілітації військових є важливою та вкрай необхідною процедурою, адже паралельно із військовим досвідом учасники бойових дій та ветерани війни отримують ряд фізичних та психологічних травм.

Процес реабілітації учасників бойових дій розглядається як система медичних, психологічних, соціальних, професійних заходів, що спрямовані на відновлення або компенсацію порушених функцій, а також адаптацію до мирного життя [6, с.75].

За результатами аналізу статистичної інформації Єдиного електронного державного реєстру ветеранів, з'ясовано, що до 2022 року офіційно було зареєстровано близько півмільйона ветеранів війни. Водночас, у 2023 р. станом на 1 серпня показник досяг кількості у 908832 осіб. За прогностичними даними експертів після завершення російсько-української війни показник має імовірність зрости до 4 млн.

До початку антитерористичної операції (АТО) на сході України потреба у послугах реабілітації переважно концентрувалась на ветеранах Другої світової війни, військовослужбовцях (ті, хто проходив військову службу) та учасниках миротворчих операцій.

Відповідно ця ситуація змінилась після 2014 року, коли потреба у реабілітації різко зросла серед військовослужбовців, які брали участь в АТО [10]. Реабілітація військових та ветеранів війни передбачала, перш за все роботу з фізичними травмами, однак після повномасштабного вторгнення у 2022 році росії на територію України, відбулося перенесення уваги на психологічну реабілітацію, адже до лав Збройних Сил України долучились добровольці, тобто особи, що не мали військової освіти та відповідного досвіду [5, с.176-180].

В Україні реабілітація учасників бойових дій регулюється низкою законодавчих актів, зокрема Законом України від 03.12.2020 р. № 1053-IX «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», який визначає правові, організаційні та економічні засади проведення реабілітації осіб з обмеженнями повсякденного функціонування у сфері охорони здоров'я [2].

Окрім цього, актуальним є Закон України від 08.11.2023 р. № 3443-IX «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який спрощує процедуру надання статусу учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни та члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, зокрема вдосконалення механізмів підтвердження участі в бойових діях [3].

Важливими для регулювання процесу реабілітації є підзаконні акти та додаткові нормативні документи, такі як Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1462 «Деякі питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я», яка містить типовий план реабілітації осіб з обмеженнями повсякденного функціонування та визначає порядок надання реабілітаційної допомоги [7].

А також Закон України від 29.07.2022 р. № 2494-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення доступності медичної та реабілітаційної допомоги у період дії воєнного стану», який спрямований на забезпечення безперервного надання медичної та реабілітаційної допомоги під час воєнного стану [4].

Виконання надскладних бойових завдань призводить до ризику власним здоров'ям, адже унаслідок ворожих обстрілів українські військові отримують поранення різного ступеню важкості, що порушує, перш за все їх фізичний стан [5, с.185].

З'ясовано, що особливостями впливу війни на фізичне здоров'я учасників бойових дій є: травми та поранення (вогнепальні поранення, мінно-вибухові травми, опіки, черепно-мозкові травми тощо), соматичні захворювання (порушення роботи систем організму), інвалідність, внаслідок чого учасник бойових дій потребує медичного нагляду та забезпечення процесу адаптації до «нових» умов життя та фізичне виснаження, що зумовлено довготривалим навантаженням, не якісним харчуванням, порушення сну та ін. Повноцінному відновленню фізичної функціональності сприяють спочатку кваліфікована медична допомога, а в подальшому фізична реабілітація [6, с.76].

Актуальність психологічної реабілітації зумовлено низкою складних викликів з якими зіштовхнулися учасники бойових дій. Ці проблеми охоплюють широкий спектр психологічних наслідків, зокрема розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР) (уникнення ситуацій, які нагадують військові дії, повторне переживання спогадів), депресій та тривожних розладів (наприклад, суїцидальні думки, ізоляція), агресивності та імпульсивності (конфлікти у родині), розвиток залежностей, а саме алкогольної та наркотичної, проблеми інтеграції (адаптації) у мирне життя (наприклад, неможливість працевлаштуватись) [6, с.74].

Надалі у таблиці 1 проаналізовані основні види реабілітації учасників бойових дій та їх мету [10].

Таблиця 1

Види реабілітації учасників бойових дій

Види	Характеристика (мета)
Медична реабілітація	Спрямована на лікування поранень, травм, опіків; відновлення після ампутацій (встановлення протезів); роботу з хронічними захворюваннями, отриманими внаслідок служби. Включає фізіотерапію, кінезіотерапію та реабілітаційні тренування, які проводяться реабілітаційними центрами при госпіталях і військових лікарнях.
Психологічна реабілітація	Передбачає надання психологічної допомоги ветеранам, які страждають від ПТСР, що здійснюється як індивідуально, так і груповою психотерапією, а також підтримку родин ветеранів. Психологічна реабілітація передбачає роботу з емоційним вигоранням, тривожністю, депресією.
Соціальна реабілітація	Спрямована на відновлення соціальних зв'язків, інтеграцію у громаду, допомогу у побутових питаннях та забезпечення соціальними гарантіями (житло, пільги, транспорт тощо).
Професійна та трудова реабілітація	Спрямована на перенавчання, професійну перекваліфікацію, підтримку під час процесу працевлаштування.
Юридична підтримка	Спрямована на допомогу у визнанні статусу «учасника бойових дій», захист прав на медичну, пенсійну допомогу, компенсації та консультації щодо земельних ділянок, пільг, субсидій тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для проведення ефективної реабілітації учасників бойових дій необхідно забезпечити **комплексний підхід**: медичну, психологічну підтримку, професійну реабілітацію та соціальний супровід. В Україні цьому сприяє система законодавчих актів, які охоплюють медичну, психологічну, соціальну та правову підтримку. Ці закони спрямовані на забезпечення гідного рівня життя учасників бойових дій, ветеранів війни, їх інтеграцію в суспільство та відновлення здоров'я після участі в бойових діях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков Д., Абатурова О. Особливості психічного здоров'я учасників бойових дій ЗС України. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*. 2022 р. С. 40-43.
2. Закон України від 03.12.2020 р. № 1053-IX «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я». Online. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>.
3. Закон України від 08.11.2023 № 3443-IX «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Online. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3443-20#Text>.
4. Закон України від 29.07.2022 р. № 2494-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення доступності медичної та реабілітаційної допомоги у період дії воєнного стану». Online. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-20#Text> (дата звернення 08.05.2025 р.)
5. Мельник А. Особливості психологічної реабілітації військовослужбовців, які перебували в умовах бойових дій. *Psychological Prospects Journal*. №28. 2016 р. С. 176-185.
6. Мосійчук І.В., Грищук С.М. Медична та психологічна реабілітація людей з інвалідністю: роль фахівців та громади. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання підготовки та наукової діяльності магістрів галузі знань «Охорона здоров'я», Ужгород, 2023 р. С. 73 – 76.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1462 «Деякі питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я». Online. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1462-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.05.2025 р.)

REFERENCES

1. *Volkov D., Abaturova O.* Osoblyvosti psykhychnoho zdorovia uchasnykiv boiovykh dii ZS Ukrainy. [Peculiarities of mental health of combatants of the Armed Forces of Ukraine]. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*. 2022 r. S. 40-43. (ukr).
 2. Zakon Ukrainy vid 03.12.2020 r. № 1053-IX «Pro reabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia». [On rehabilitation in the field of health care]. Online. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (data zvernennia 08.05.2025 r.) (ukr).
 3. Zakon Ukrainy vid 08.11.2023 № 3443-IX «Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu». [«On the status of war veterans, guarantees of their social protection»]. Online. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3443-20#Text> (data zvernennia 08.05.2025 r.).
 4. Zakon Ukrainy vid 29.07.2022 r. № 2494-IX «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pidvyshchennia dostupnosti medychnoi ta reabilitatsiinoi dopomohy u period dii voiennoho stanu». [«On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Increasing the Availability of Medical and Rehabilitation Assistance During the Period of Martial Law»]. Online. URL:) (ukr)
 5. *Melnyk A.* Osoblyvosti psykholohichnoi reabilitatsii viiskovosluzhbovtziv, yaki perebuvaly v umovakh boiovykh dii. *Psychological Prospects Journal*. №28. 2016 r. S. 176-185. (ukr).
 6. *Mosiichuk I.V., Hryshchuk S.M.* Medychna ta psykholohichna reabilitatsiia liudei z invalidnistiu: rol fakhivtsiv ta hromady.[Medical and psychological rehabilitation of people with disabilities: the role of professionals and the community]. Materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu «Aktualni pytannia pidhotovky ta naukovoї diialnosti mahistriv haluzi znan «Okhorona zdorovia», Uzhhorod, 2023 r. S. 73 – 76. (ukr).
 7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.12.2022 r. № 1462 «Deiaki pytannia orhanizatsii reabilitatsii u sferi okhorony zdorovia». [«Some issues of organizing rehabilitation in the healthcare sector»]. Online. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1462-2022-%D0%BF#Text> (data zvernennia 08.05.2025 r.) (ukr).
-